

9.

Voorzitterswisselingen

Door uitglijders in de verkiezingscampagne zijn zes van de tien in de peilingen beloofde zetels in rook opgegaan. Al mogen deze peilingen met een korrel zout genomen worden: voorafgaand aan verkiezingen zijn kiezers meestal baloriger in hun voorkeuren dan wanneer ze eenmaal in het stemhokje staan. Hoe dan ook, veel partijleden vinden dat Krol en Nagel steken hebben laten vallen tijdens de campagne. Bestuursleden, onder wie vicevoorzitter Koopman, die met plek negen een verkiesbare plek dacht te hebben, zien hun kansen in de Tweede Kamer verkeken en dat zet kwaad bloed.

Nagel lijkt de oorzaak van de verkiezingsuitslag intussen bij iedereen te zoeken, behalve bij zichzelf. Iets wat vijf jaar na dato nog niet anders is. Op de vraag wat hij zelf anders had kunnen doen, neemt hij een aanloopje dat enige zelfreflectie belooft: 'Waar ik me in vergist heb...' Om vervolgens nog eens omstandig uit te leggen wat lijsttrekker Krol allemaal verkeerd deed tijdens de campagne.

Dat eigen mensen gepasseerd zijn bij het samenstellen van de lijst is men nog niet vergeten binnen de partij en ook is er kritiek op het gebrek aan partijvernieuwing. Veel in de partij is nog zoals Nagel en zijn medeoprichters het in 2009 bedacht

hebben. Kritiek daarop vat hij persoonlijk op. Zowel binnen als buiten het bestuur groeit de roep om aanpassingen op het gebied van organisatiestructuur, werving, scholing en politiek debat. Nagel haalt zijn schouders op over de roep om partijvernieuwing. 'Als je nou al veertig jaar bestaat... Bij 50PLUS wordt het vaak gebruikt als kapstok voor onvrede en om baantjes te jagen. Want wat valt er te vernieuwen? Als je iets wilt aanpassen, bijvoorbeeld in de procedure voor kandidaatstelling, dien je een voorstel in om het huishoudelijk reglement te veranderen.'

Een groep 'kanteldenkers' binnen de partij dreigt uit onvrede een motie van wantrouwen tegen het bestuur in te dienen op het congres van 17 juni 2017. Op dat congres zal een nieuwe voorzitter gekozen worden en Nagel voelt er niets voor om afscheid te moeten nemen met een motie van wantrouwen aan zijn broek. Hij ontvangt de groep, die voornamelijk bestaat uit Brabanders, bij hem thuis. Onder hen is Dick Schouw, het activistische partijlid dat met zijn OPA-initiatief vier jaar eerder voor beroering zorgde in de partij. De groep blijkt bereid af te zien van de motie als er een partijvernieuwingscommissie wordt ingesteld.

'We hebben een akkoord, hoor,' laat Nagel zijn medebestuurdersleden opgelucht weten. Maar die blijken allesbehalve blij met de soloactie van hun voorzitter. Vicevoorzitter Koopman: 'Ook wij vonden dat er wat moest veranderen in de partij. Maar in de denkbeelden die in Brabant heersten, hadden we niet zo'n trek. Ze wilden van alles vernieuwen en het hoofdbestuur werd daarbij buitenspel gezet. Dat mocht zich er niet mee bemoeien en er geen letter aan veranderen.'

'Ik ben het er niet mee eens, daar zet ik mijn handtekening niet onder,' laat Koopman de voorzitter dan ook weten. 'Het moet toch, want het is al naar de pers,' stelt Nagel hem voor een voldongen feit. Koopman: 'Dan wens ik je veel succes, maar ik ben niet akkoord.' De meerderheid van het bestuur

schaart zich achter Koopman. Volgens Koopman neemt Nagel hem zijn verzet tot de dag van vandaag kwalijk.

De soloactie rond de partijvernieuwingscommissie is de druppel voor veel bestuursleden, die zich er al langer aan storen dat de bestuursoverleggen in toenemende mate een onemanshow van Nagel zijn geworden. Bestuurslid Theun Wiersma: 'Hij wist welke kant hij op wilde en was erg sturend. Hij had de neiging om in detail te bepalen hoe een bijeenkomst of ledenvergadering georganiseerd moest worden. Als hij al zaken delegeerde, hield hij steeds de vinger aan de pols.' De andere bestuursleden voelen zich hierdoor niet voor vol aangezien. Wat ook niet helpt: Nagel belegt veel vergaderingen bij hem thuis. Wiersma: 'Hierdoor trok hij in de praktijk de macht naar zich toe. Psychologisch werkt dat zo. Je gedroeg je netjes, want hij was de gastheer.' Vicevoorzitter Koopman is een van de weinigen die hem weerwoord geeft en naar wie hij luistert. Maar ook hij stoort zich in toenemende mate aan Nagels dominantie en keert zich van hem af. Koopman: 'Het was een opeenstapeling. Hij positioneerde zich altijd overal middenin en hield dingen tegen. Hij claimde dat het bestuur iets besloten had, maar dat had hij dan zelf ingestoken en voorgekookt met getrouwen.'

Wiersma schrijft de voorzitter op 2 juni namens vijf collega's een venijnige mail.

Beste Jan,

Bedankt voor jouw voorzet. Toch zijn wij van mening dat we een andere route moeten bewandelen en wijzen jouw voorstel af.

Er is allerwegen onrust en zelfs opstand in de partij, veroorzaakt door slecht voorzitterschap en in combinatie met slechte verkiezingsresultaten. Daarvoor zou jij als voorzitter verantwoordelijkheid moeten nemen in plaats van afleidingsmanoeuvres te bedenken. We laten

ons vanaf nu niet meer manipuleren. De wijze waarop momenteel door jou invulling wordt gegeven aan het voorzitterschap is beneden peil. Evenzo hoe door jou over medebestuurders wordt gesproken, dit is beledigend en zonder enig greintje van respect. Zo gaan we niet verder.

Dit moet ons inziens vanmiddag het eerste punt van de agenda zijn.

Verder: We gaan ons niet aanpassen aan de ongepaste wil van Dick Schouw en kompanen. Beter is als we zelf met een plan voor de noodzakelijke vernieuwing komen en dat kan onder leiding van de nieuw door ons voor te stellen voorzitter Jan Zoetelief. Kortom: ja, we moeten ook als agendapunt spreken over het nieuwe voorzitterschap.

Ook moeten we het hebben over de oorspronkelijke motie van DS [Dick Schouw] en anderen, maar naar onze mening zoals die oorspronkelijk was. En de motie van wantrouwen moeten we niet bang voor zijn. We zijn er klaar voor! Dat geldt ook voor het unaniem niet meer vertrouwen hebben in Adriana Hernández als hb-lid.

Wat jij gisteren informeel hebt besproken met Dick en anderen heeft – hoe goedbedoeld ook van jou – geen geldigheid. Het gaat erom wat we vanmiddag tijdens de hb-vergadering bespreken.

Wij vertrouwen op een constructief overleg vanmiddag.

Met vriendelijke groet,

Theun, Jan Z, Marianne, Maurice, Hans en Frits

Wiersma kan zich niet herinneren dat ze het vertrouwen in Nagel expliciet hebben opgezegd. 'Feit is wel dat voorafgaand aan de bestuursvergadering is geopperd het vertrouwen in de partijvoorzitter op te zeggen.' De boodschap is duidelijk

voor Nagel: hij is zijn draagvlak en gezag kwijt in het bestuur. Mede op advies van secretaris Hylke ten Cate houdt hij zich de laatste weken van zijn voorzitterschap op de achtergrond. Zijn medebestuurssleden geven er geen ruchtbaarheid aan. Koopman: 'We wilden hem voor de buitenwacht niet te kakken zetten.'

Het bestuur is klaar met hem, maar het omgekeerde geldt ook. Nagel laat – nadat buiten hem om een in zijn ogen foutief bericht op de partijwebsite is geplaatst – weten dat hij niets meer met hen van doen wil hebben. 'Dat is uiteraard je goed recht,' schrijft vicevoorzitter Koopman hem op 15 juni, 'maar ik wil toch een beroep op je doen deze houding te laten varen. In de eerste plaats omdat de verschillen van mening niet persoonlijk, maar strikt zakelijk/politiek zijn. Alle bestuursleden hebben waardering voor het vele werk dat je voor 50PLUS hebt gedaan, je inzet en de bereikte resultaten. Allen hechten eraan met respect en waardering afscheid van elkaar te nemen. De meningsverschillen zouden we na de komende ALV eens stevig moeten uitpraten. Als het even kan met een goed glas erbij.'

Koopmans wens om de strijdbijl te begraven, is vooral ingegeven door de naderende ALV. Het zou 'rampzalig' zijn als het conflict tussen Nagel en zijn medebestuurssleden voor de leden 'zichtbaar en voelbaar' zou zijn tijdens het congres, schrijft hij. Nagel, die zich had voorgenomen verstek te laten gaan bij het congres, draait bij. 'In het partijbelang geef ik gevolg aan je oproep.' Nagel is er zaterdag 17 juni dus toch bij, maar houdt zich tijdens het congres opmerkelijk afzijdig. Koopman neemt de leiding die dag op zich.

Een van de agendapunten op de ledenvergadering is de opvolging van Nagel als partijvoorzitter. Het bestuur draagt uit zijn midden de zestigjarige Jan Zoetelief voor, in het dagelijks leven wethouder voor een lokale seniorenpartij in Nijmegen. Maar er zijn meer kandidaten, onder wie Dick Schouw. Zoetelief wint met 143 van de 257 uitgebrachte stemmen. Schouw

eindigt tot opluchting van de partijtop als derde met slechts 44 stemmen. Maar de vernieuwingscommissie, waar Schouw zo hartstochtelijk voor heeft gepleit, komt er. Met een staande ovatie danken de congresdeelnemers scheidend voorzitter Nagel voor zijn inzet.

Op het congres wordt in een besloten gedeelte openlijk een conflict uitgevochten tussen bestuurslid Adriana Hernández en de rest van het bestuur, dat van haar af wil. Net als bij haar royement in 2012 verdenkt het bestuur haar ervan onder één hoedje te spelen met haar man Dick Schouw en zijn kanteldenkers. Dat ze de Nederlandse taal nog niet helemaal machtig is, werkt daarbij misverstanden in de hand. Congresgangers zijn getuige hoe de door haar Spaanse tongval soms nauwelijks verstaanbare Hernández, gesteund door Schouw, verbitterd reageert op de verwijten die ze krijgt van haar medebestuursleden. Beide kampen uiten dreigende taal, kracht bijgezet door woeste handgebaren. Microfoons worden uit handen gerukt.

Tijdens een schorsing bereiken de partijen achter de schermen een deal. Hernández treedt terug als bestuurslid en ziet af van rechtszaken waar ze het bestuur mee gedreigd heeft. In ruil daarvoor zal het hoofdbestuur haar niets in de weg leggen om in haar woonplaats Den Bosch lijsttrekker te worden bij de gemeenteraadsverkiezingen. Na de schorsing leest Hernández een verklaring voor waarin zij afstand doet van haar plek in het bestuur.

Een kritische evaluatie

Voorzitter Jan Zoetelief vraagt het wetenschappelijk bureau de verkiezingscampagne te evalueren. In het bestuur van dat bureau zit ook senator Martin van Rooijen. Voorzitter Richard de Mulder: 'Hij was nooit op vergaderingen, maar nu

wel. Hij vond dat we dit niet moesten willen. Hij was waarschijnlijk bang voor kritiek op zijn persoon.’ De Mulder en de zijnen kijken of ze de evaluatie kunnen uitbesteden, maar het blijkt nog niet zo eenvoudig om een geschikt bureau te vinden dat op draagvlak binnen de partij kan rekenen. Uiteindelijk besluiten ze de klus zelf op te pakken. Voorzitter De Mulder, van huis uit hoogleraar informatica en recht, en experimenteel sociaal psycholoog Mark van Overveld nemen de taak op zich. De Mulder: ‘Ik was aanvankelijk tegen, want ik zag de kritiek al voor me: de slager keurt zijn eigen vlees. Ook wist ik dat we ons kwetsbaar zouden maken voor de toorn van degenen over wie het rapport kritisch zou zijn. Maar we vertrouwden op onze eigen professionaliteit en integriteit en zijn niet over één nacht ijs gegaan. We hebben alle betrokkenen naar hun mening gevraagd.’

De conclusies van het rapport zijn niet mals. Er wordt een gebrek aan professionaliteit, organisatie en communicatie tijdens de campagne geconstateerd. Die cocktail droeg bij aan de uitglijders van Henk Krol in de week van 21 februari en leidde ertoe dat de terugval van tien naar vier zetels niet meer hersteld kon worden. Ook is er kritiek op inhoudelijke keuzes in de campagne. De volledige focus op de AOW-leeftijd maakte de partij minder aantrekkelijk voor veel kiezers. ‘Emancipatie van ouderen, zelfbeschikking en erkenning van het enorme belang van (oudere) vrijwilligers zijn uiteindelijk mogelijk nog belangrijker dan de financiële speerpunten.’

Martin van Rooijen zou zijn huiswerk onvoldoende gedaan hebben. Intern had de partij al in een vroeg stadium besloten niet mee te doen aan de CPB-doorrekening van het verkiezingsprogramma. In zekere zin hadden ze weinig keus: de benodigde gegevens moesten al bij het CPB worden aangeleverd voordat 50PLUS überhaupt aan het opstellen van een programma begonnen was. In plaats daarvan zou Van Rooijen met twee partijgenoten zorgen voor een eigen doorrekening, zo

was in december afgesproken. 'Pas op 23 februari verscheen een ogenschijnlijk haastig in elkaar gezet dekkingsplan dat geen aandacht meer heeft ontvangen.'

Ook partijvoorzitter Nagel moet het ontgelden in het rapport. Het besluit om de AOW-leeftijd naar vijfenzestig tijdens de campagne plotseling tot breekpunt te verklaren, was volgens het rapport in strijd met eerdere besluiten op de algemene ledenvergadering en 'tegen de wil van Henk Krol en de rest van de kandidaten en het strategisch beraad in'. Ook het uitzenden van het campagnefilmpje over de AOW-leeftijd zou Nagel erdoor hebben gedrukt. Lijsttrekker Krol was door het team onvoldoende voorbereid op de persvragen die hierop volgden. Het waren Nagel en Van Rooijen geweest die hem hadden weggehouden bij de persconferentie waarin ze tekst en uitleg gaven over zijn uitglijders. 'De pers bleef echter vooral naar hem, de lijsttrekker, vragen. De persconferentie maakte daardoor een chaotische en enigszins paniekerige indruk.' Krol had tijdens de campagne regelmatig ondersteuning en begeleiding gemist. Omdat reisschema's regelmatig niet klopten had hij in arren moede uiteindelijk zijn eigen chauffeur en een persoonlijk ondersteuner aangetrokken.

Voor de campagne was circa twee ton beschikbaar geweest in de partijkas en een vergelijkbaar bedrag in de kas van de Stichting Vrienden van 50PLUS. Dat tweede fonds werd beheerd door de partijvoorzitter die het besteedde aan dagblad-advertenties en tv-spotjes. 'Ook binnen deze beperkte mogelijkheden maakte Jan Nagel de dienst uit, onder meer voor wat betreft de uitzendtijdstippen en zenders van de spotjes.'

Een conceptversie van het rapport, met de spelfouten er nog in, lekt uit. *Geheim rapport: chaos 50PLUS-campagne* kopt *NRC Next* op 17 november. Volgens opsteller Richard de Mulder was het rapport gelekt door een hoofdbestuurslid, maar een naam wil hij niet noemen. 'Iemand die nog wat te verhapstukken had met mensen die er niet zo goed uitkwamen.'

Als ambtelijk secretaris was Simon Geleijnse nauw betrokken bij de verkiezingscampagne. Volgens hem is er maar één reden dat het misging. ‘Er was geen leider in de campagne. Een duidelijke hiërarchie ontbrak en daardoor werd het chaotisch.’ Doordat Toine Manders, formeel campagneleider, vanwege een hartoperatie maar beperkt inzetbaar was, moest nog meer worden geïmproviseerd. ‘Nagel speelde een grote rol in de campagne en voerde een enorme druk uit op de lijsttrekker, die zelf van nature geen baas en leidinggevende is.’

Partijvernieuwing

De op het congres van juni 2017 ingestelde partijvernieuwingscommissie gaat aan de slag. Nu er een nieuw hoofdbestuur is aangetreden, besluit de commissie niet te veel achterom te kijken maar constructief mee te denken hoe het in de toekomst beter kan. Voorzitter Chris Spooren: ‘De leden zijn het hoogste orgaan in een partij. Wij wilden dat zij het weer voor het zeggen kregen. We constateerden bovendien dat de partijorganisatie te groot was. De twaalf provinciebesturen waren nauwelijks te bemensen. Er was veel verloop en de mensen die overbleven stapelden functie op functie om de gaten te vullen. Ons advies was: maak vier regiobesturen en geef de voorzitters ervan een plek in het hoofdbestuur. Zo organiseer je een slagvaardig bestuur dat binding heeft met de regio’s.’

In haar rapport pleit de commissie voor het scouten en ontwikkelen van talent binnen de partij in plaats van steeds nieuwe mensen ‘van straat te plukken’. De commissie benadrukt hierbij het onderscheid tussen bestuursfuncties en politieke functies. Een volksvertegenwoordiger dient immers over andere kwaliteiten te beschikken dan een bestuurder van een vereniging. Een speciale scoutingcommissie moet de talenten

opsporen, waarna ze een passende training krijgen. Beginners leren algemene politieke vaardigheden en voor gevorderden moet er een topkadertraining komen. Een onafhankelijke commissie selecteert vervolgens kandidaten voor de kieslijsten. Spooren: 'We hadden goede mensen die door al het gedoe geen lid meer zijn. Train ze en geef ze perspectief. Dan houd je ze.'

Om de vijver waaruit gevestigd kan worden te vergroten, is ledenwerving en -behoud van groot belang. De commissie komt met een waslijst aan ideeën, variërend van het organiseren van allerhande bijeenkomsten en activiteiten tot het beter benutten van verkiezingscampagnes, waar nieuwe leden een mooie bijvangst kunnen zijn. Om leden vast te houden moet de partij meer contact met ze onderhouden en ze meer inspraak geven, bijvoorbeeld bij het benoemen van commissies en bij het vaststellen van verkiezingsprogramma's. Een ander aandachtspunt is communicatie: dit vraagt om heldere afspraken en fracties en partij moeten naar buiten toe met één mond spreken. Tot slot meent de commissie dat de handreiking integriteit aan een opfrisbeurt toe is en dat een vertrouwenspersoon dient te worden aangesteld.

Volgens Spooren, die het rapport in oktober 2018 aanbiedt aan het hoofdbestuur, is er weinig gedaan met de aanbevelingen. 'Ieder hoofdbestuurslid adopteerde een van de thema's. Robert Gielisse is aan de slag gegaan met ledenwerving en -behoud, maar de rest is in het slop geraakt omdat het hoofdbestuur gaandeweg leegliep. De bestuursleden die overbleven, hadden het te druk met dagelijkse besommeringen.'

Een mes? Een hele bestekla!

De in juni 2017 benoemde voorzitter Jan Zoetelief slaagt er niet in de rust terug te brengen in de partij. Sterker: hij wordt

al snel zelf mikpunt van kritiek. Hij krijgt het verwijt te veel op eigen houtje te opereren en te veel macht naar zich toe te trekken. Bestuursvergaderingen verlopen in een ruzieachtige sfeer en er wordt met royementen gedreigd. De tijd die hij aan de partij kan besteden is beperkt, omdat hij het combineert met het wethouderschap in Nijmegen, een fulltimebaan. Op dinsdag moet hij in Nijmegen zijn voor de collegevergadering van B&W, waardoor hij bij de fractievergaderingen in Den Haag regelmatig verstek laat gaan. Soms laat hij zich vervangen door vicevoorzitter Koopman. Volgens secretaris Ten Cate was de vicevoorzitter en medeoprichter altijd een centrale figuur gebleven. 'Hij bepaalde alles.' In het vorige bestuur had dat eens tot een clash tussen hem en Koopman geleid. Ten Cate had hierop aangekondigd op te stappen en Nagel was eraan te pas gekomen om de boel te sussen. Nagel: 'Koopman maakte zich onmogelijk binnen de partij door arrogant en dictatoriaal optreden. Hij zei zomaar dat Hylke moest opstappen. Die brand wist ik met moeite te blussen.'

Zoetelief slaagt er met zijn bestuur onvoldoende in de daling in het ledental om te buigen. Ook de boekhouding heeft het bestuur niet op orde, luidt het verwijt van de financiële controlecommissie van de partij. Deze wil de leden daarom adviseren de jaarrekening over 2017 af te keuren. Onder meer de verantwoording van de financiën van het wetenschappelijk bureau zou niet deugen.

Zoetelief, eerder actief voor de PvdA, wil de partij een linkser profiel geven en begeeft zich hiermee in het vaarwater van politiek leider Krol. Al snel heeft de partijtop spijt Zoetelief ooit te hebben voorgedragen en willen ze van hem af. De eerste formele mogelijkheid daarvoor is de ledenvergadering van mei 2018, want dan loopt de bestuurstermijn van het zittende bestuur af. De leden kiezen op dat moment een nieuw bestuur en besluiten dan dus ook over de eventuele verlenging van Zoeteliefs voorzitterschap.

In *De Gelderlander* analyseert Zoetelief achteraf hoe snel de steun voor hem in 2018 afbrokkelde. ‘In de derde week van februari belde Henk Krol: “Jan, kun jij even naar de Jaarbeurs komen in Utrecht?” Lunch, broodje. Henk vraagt: ga jij weer op voor het voorzitterschap? Ik zei dat ik dat wilde doen. Ik kreeg een hand van hem. “Jan, wij kunnen goed met elkaar samenwerken, wij kunnen door één deur. Hartstikke fijn!” Nog geen drie weken later kreeg ik weer telefoon. Ik moest meteen naar Den Haag. Ik kwam bij Henk op de kamer. Ons Eerste Kamerlid Martine Baay zat er. Ze zei: “De fracties in Eerste en Tweede Kamer hebben overleg gehad, met Jan Nagel erbij. We gaan jou níét steunen als kandidaat voor het voorzitterschap.” Henk Krol zat erbij en zei niets.’

Krol probeert hem te bewegen vrijwillig op te stappen. Zoetelief twijfelt, schuift de beslissing voor zich uit en zet uiteindelijk de hakken in het zand. Dat Krol van hem af wil, is verklaarbaar, blikst vicevoorzitter Koopman terug. ‘Zoetelief was niet tevreden over Krols optreden. Hij vond hem inhoudelijk zwak en liet dat merken.’ Het was terechte kritiek, volgens Koopman. ‘Krol was politiek weinig standvastig en inhoudelijk wist hij van niks.’ Zoetelief had volgens Koopman duidelijke opvattingen waar de partij naartoe moest. ‘Als partijvoorzitter mag je de inhoudelijke lijn bewaken, maar de fractie vond dat lastig.’ Het verwijt dat Zoetelief te beperkt beschikbaar was, vindt Koopman maar deels terecht. ‘Je kunt van een onbetaalde partijvoorzitter niet verwachten dat hij fulltime klaarstaat voor de partij.’

Volgens Koopman had ook Nagel nog een rekening te vereffenen met Zoetelief, die zich in het vorige bestuur op zijn verzoek had geschaard achter het verzet tegen Nagel. ‘Toen Zoetelief hem opvolgde, kreeg hij daarom geen schijn van kans.’ Nagel stelt echter dat hij in het begin nog alle vertrouwen had in zijn opvolger. ‘Hij maakte een goede indruk in de gesprekken en had ervaring. Maar hij ging als voorzitter te

veel zijn eigen gang en kon de zaak niet goed bij elkaar houden. Krol heeft toen het vertrouwen in hem opgezegd.'

Intussen loopt de spanning binnen het bestuur op. Er zijn twee kampen ontstaan: aan de ene kant het vijf koppige dagelijks bestuur onder leiding van Zoetelief dat wekelijks vergadert over lopende zaken en aan de andere kant de drie overige leden die zich buitengesloten voelen. Over elk punt van enig belang moet gestemd worden. De kampen schrikken er niet voor terug om advocaten in de arm te nemen om eenmaal genomen besluiten weer terug te laten draaien. Waarop onvermijdelijk discussie ontstaat over wie die juridische bijstand moet betalen. Zoetelief, over de drie die zich buitengesloten voelden: 'Ik zei: kom erbij, help ons, *be my guest*. Dat wilden ze niet. Dat ging van kwaad tot erger. Op een gegeven moment vroeg ik: willen jullie ons helpen of tegenwerken? Ik zag een netwerk van mensen rond dit gezelschap ontstaan. We hadden voorzien dat de drie trammelant gingen maken, vlak voor de ledenvergadering. Er kwamen drie brieven. Zij wilden ermee stoppen en legden de schuld bij ons neer.'

Op maandag 14 mei krijgt Zoetelief telefoon van penningmeester Hans Cornet. Zoetelief: 'Het was hem te veel geworden. Hij werd ervan beticht dat de begroting onjuist was, dat er geld verduisterd was. We hadden de beste begroting ooit! Ik ben die avond gaan rondbellen en we besloten om nog voor twaalfen allemaal het bijltje erbij neer te gooien. Dan zou iedereen gelijk zijn en zou iedereen demissionair zijn. Wat gebeurde? Een minuut voor twaalf diende Hylke ten Cate zijn briefje niet in en bleef hij als enige aan. Hij vormt nu in zijn eentje het bestuur.'

Ten Cate: 'Ik had bedacht: wat als ik me nou eens niet terugtrek? Dan kon ik als enig overgebleven bestuurslid in alle rust de ledenvergadering voorbereiden.' Hij laat de deadline van middernacht passeren na dit scenario met een aantal partijgenoten te hebben doorgesproken. Achteraf wordt ge-

speculeerd over de betrokkenheid van Nagel die via zijn vertrouweling Ten Cate weer greep op de zaak zou willen krijgen. Ten Cate ontkent met klem. 'Nagel heb ik er even buiten gelaten. We hebben er geen contact over gehad. Nee kom, het was mijn eigen besluit.'

De volgende dag belt hij Zoetelief en deelt de verbaasde demissionaire voorzitter mee dat hij is aangebleven. Ten Cates eenmansbestuur zal van korte duur zijn, want op 26 mei 2018 zal de ledenvergadering een nieuwe voorzitter kiezen. Zoetelief voelt zich verraden. 'Zeg maar gerust dat ik een soort bestekla in mijn rug heb.' Toch houdt hij vooralsnog vast aan zijn kandidatuur. 'Als ik weg zou gaan, zou iedereen geroepen hebben dat die kritiek op Zoetelief wel terecht was. Als ik het straks niet red, kan ik zeggen dat ik mijn best heb gedaan.'

Handgemeen

Niet alleen in het hoofdbestuur, ook bij de Overijsselse partijafdeling lopen de spanningen in mei 2018 hoog op. Een ledenvergadering in buurthuis de Ark in Deventer loopt op 5 mei zelfs uit op een opstootje. Dit zou het gevolg zijn van een felle machtsstrijd bij de vorming van een nieuw regionaal afdelingsbestuur. Tijdens de vergadering zorgen twee partijgenoten, Piet van 't Wout en erelid Rob Freriks, voor irritatie door voorzitter Leendert Lodder voortdurend in de rede te vallen en onophoudelijk kritiek te uiten op het bestuur. Lodder, een week later in regionale krant *De Stentor*: 'Ze zijn het oneens met de koers van het bestuur. Een van hen ziet aankomen dat hij niet wordt voorgedragen als kandidaat voor de Statenverkiezingen en daar is hij het niet mee eens. Dat mag, maar je kunt niet een hele vergadering verstoren.'

De voorzitter wil de twee de zaal uit hebben, maar die laten zich de mond niet snoeren. Omdat ze weigeren te ver-

trekken, besluiten de overige vijftientig leden een andere vergaderzaal in het buurthuis te zoeken om daar hun overleg voort te zetten. Bij de ingang van die kamer komt het tot een handgemeen. Oud-militair Fred Kerkhof, fractieleider in de Overijsselse Staten, staat naar eigen zeggen toevallig in de deuropening als de twee oproerkraaiers eraan komen. Hij besluit ze er niet door te laten. Freriks, oud-kroegbaas uit Enschede, gebruikt daarop geweld, vertelt Kerkhof aan de krant. ‘De bril werd van mijn gezicht geslagen en daarna kreeg ik een stomp in mijn rug.’ Kerkhof werkt de twee mannen vervolgens naar buiten. ‘Ik heb alleen geduwd, maar zeker niet geslagen.’

Mede op verzoek van de beheerder van het buurthuis wordt de politie erbij gehaald en er volgen aangiftes wegens mishandeling en huisvredebreuk. Freriks, tegen wie drie mensen aangifte doen, laat de krant per e-mail weten dat niet alleen dóór hem, maar ook tégen hem geweld is gebruikt. Zo zou hij ‘met grof geweld’ naar achteren zijn geduwd en bij de keel zijn gegrepen, in het gezicht geslagen en tegen de grond gewerkt. Piet van ’t Wout onderschrijft de lezing van zijn kompaan. ‘Fred Kerkhof duwde Rob met grof geweld naar achteren en greep hem bij de keel. Toen sloeg de vlam in de pan. Rob wilde zich uiteraard verdedigen en sloeg terug. Zijn neus bloedde en zijn kostuum van 600 euro raakte beschadigd.’

Lodder over Freriks: ‘Hij kwam in zijn trouwpak naar de vergadering. Hoe ziek ben je dan?’ De opmerkelijke kledingkeuze lijkt geen toeval. Volgens Freriks zelf ligt de kiem van het conflict namelijk in de privésfeer. Zijn ex-vrouw en partijgenoot, Jeannette de Caluwé, zou het provinciale partijbestuur tegen hem hebben opgezet als wraak voor hun scheiding. Ook De Caluwé krijgt die avond klappen van Freriks, zien omstanders. Zelf zegt hij daar niets van te weten: ‘Toen ik werd aangevallen heb ik me verdedigd. Wie ik heb geraakt weet ik niet.’ De Caluwé wil in de krant niet reageren, maar

volgens Lodder is er van wraakneming door haar, zoals Freriks suggereert, geen sprake. Na de veroordeling van Freriks wordt hem zijn erelidmaatschap ontnomen, voor hem aanleiding om zijn partijlidmaatschap op te zeggen.

Geert Dales

Als in maart 2018 duidelijk wordt dat Krol Zoetelief niet meer steunt, heeft hij al een opvolger voor hem op het oog: Geert Dales. Krol acht de voormalig vvd'er bij uitstek geschikt om ruzies in de partij de kop in te drukken en korte metten te maken met leden die elkaar te vuur en te zwaard bestrijden over de partijstructuur en de reglementen. Hij vertelt hem over de problemen met Zoetelief, nodigt hem uit voor een kennismaking met de fractie en haalt hem over zich kandidaat te stellen.

Dales heeft de nodige bestuurlijke ervaring, maar is zelf niet vrij van controverse. In 2000 wordt hij voor de vvd wethouder Financiën in Amsterdam en krijgt forse kritiek omdat hij de kosten van de aanleg van de Noord/Zuidlijn te laag zou voorspiegelen om het project erdoor te krijgen. Na zijn burgemeesterschap van Leeuwarden wordt hij in 2007 bestuursvoorzitter van Hogeschool Inholland. In de media verschijnen berichten over gesjoemel met diploma's en gerommel met declaraties. Onderzoeken van onder meer de onderwijsinspectie pleiten hem vrij, maar na onenigheid met de raad van toezicht vertrekt hij. Als gevolg van alle verwickelingen raakt hij in een jarenlange depressie.

Intussen voelt hij zich niet meer thuis bij de vvd. Het gebrek aan debat in de partij staat hem tegen. De volgzzaamheid aan de partijleiding hoort wat hem betreft niet bij een liberale partij. Het politieke dier zoekt een nieuw nest. Bij de sp staat de kadaverdiscipline hem tegen, de Partij voor de Dieren is

hem te sektarisch, voor de ChristenUnie mist hij het geloof. Nadat hij diverse partijen van zijn lijstje heeft geschrapt, blijft 50PLUS over. In 2016 zegt hij zijn VVD-lidmaatschap op en sluit zich aan bij de seniorenpartij. Niet dat hij het met al hun standpunten eens is. Zo acht hij verlaging van de AOW-leeftijd naar vijfenzestig jaar onhaalbaar. In 2018 prijkt Dales' naam op de lijst van de gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam, als lijstduwer.

Voor het partijvoorzitterschap melden zich naast Zoetelief en Dales verschillende kandidaten. Krol laat er als lid van de screeningscommissie geen misverstand over bestaan naar wie zijn voorkeur uitgaat. 'Het moest en zou Dales worden,' zegt Maurice Koopman, voorzitter van die commissie. 'Ik vond dat Zoetelief en de anderen een eerlijke kans moesten krijgen, maar Krol wilde dat voorkomen.' Koopman krijgt een telefoontje van de partijleider met het verzoek langs te komen. 'De fractie heeft besloten dat jij lijsttrekker moet worden voor de Europese verkiezingen. Ik ken je ambities op dat gebied en heb je voorgesteld,' laat Krol een stomverbaasde Koopman weten. 'En Toine Manders dan?' Daar zit volgens Krol niet veel fut meer in omdat hij kwakkelt met zijn gezondheid en zich nauwelijks heeft gemanifesteerd binnen de partij. 'Ik ben zeer vereerd, dank je wel,' reageert Koopman verbluft. Als hij thuis aan zijn vrouw vertelt over het gesprek met Krol, barst ze in lachen uit. 'Die is iets anders van plan.' Volgens Koopman was het aanbod volkomen uit de lucht gegrepen. 'Zijn bedoeling was me te paaien zodat ik mijn verzet tegen Dales zou opgeven. Naarmate ik meer contact met Dales had, was ik minder gecharmeerd van hem. Bovendien kende ik inmiddels zijn reputatie.' Een van de bronnen daarvoor is Koopmans zoon, die zich als dagblad-journalist heeft verdiept in Dales' handel en wandel en die steil achteroverslaat als hij hoort dat hij in de race is voor het voorzitterschap van zijn vaders partij.

Nagel is ook bekend met de problemen die Dales in eerdere functies heeft gehad. 'Ik wist dat het geen gemakkelijke man was. Daar stond tegenover dat hij zware functies had vervuld en dus bepaalde capaciteiten had. Hij was goed gebekt en maakte een goede indruk in de sollicitatiegesprekken. Hij was op dat moment zonder meer onze beste kandidaat.'

Hoewel vier voorzitterskandidaten door de screening komen, blijft uiteindelijk alleen Dales over. Jan Zoetelief trekt zich vijf dagen voor de verkiezing terug omdat er 'te veel op de man wordt gespeeld' binnen de partij. Een paar dagen later trekt ook Nico Vos uit Den Helder zich terug. Hij stelt dat Dales 'geparachuteerd' is door de partijtop. Op de zaterdagochtend van de stemming op 26 mei 2018 geeft ten slotte ook Alfons Leerkes zijn kandidatuur op. Hij wil dat de partij eenheid uitstraalt en zegt zich uit eigen beweging te hebben teruggetrokken.

Hoewel Dales als enige kandidaat is overgebleven, wordt er tot zijn verbazing toch gestemd op deze drukst bezochte partijvergadering ooit. Hij krijgt 182 van de 258 stemmen, waarna hij het congres toespreekt. 'Ik voel het als een grote en serieuze verantwoordelijkheid, maar ik ben ook wel blij dat ik weet dat er tegenstemmen geweest zijn. Dat beschouw ik als een grote opdracht. Ik heb veel steun, maar ook mensen die ik nog moet overtuigen.' Onder hen veel 50PLUS'ers met een sociaaldemocratische inslag. Zal de oud-VVD'er voldoende oog hebben voor ouderen met een kleine beurs?

Dales treft naar eigen zeggen een organisatorische rommel aan als hij aanvangt met zijn werkzaamheden. 'Amateuristisch en chaotisch. Een bureautje van anderhalve man en een paardenkop. Houtje-touwtje administratieve systemen. Gebrekkige archivering. Een rommelig en smoezelig partijkantoor waar sleetse gordijnen in de partijkleur scheef voor de ramen hingen.' Hij spant zich in om de contacten tussen de politieke tak van de partij (de volksvertegenwoordigers) en

de vereniging (bestuur en partijkantoor) aan te halen. Veel 50PLUS-volksvertegenwoordigers blijken nog nooit op het partijkantoor op de Kneuterdijk te zijn geweest. Van de Kamerleden laat alleen Krol zich er weleens zien.

‘Als een heks naar de brandstapel’

‘Wij hadden vanavond met de kleinkinderen kunnen spelen. Met de hond wandelen. Een potje kunnen tennissen. Of desnoods naar *Droomhuis gezocht* bij Omroep Max kunnen kijken. Maar wij zitten hier. In een vergaderzaal druk te wezen met onszelf. En wat zijn we dit allemaal zat!’ Het is donderdagavond 29 november 2018. Plaats van handeling is Driebergen, waar partijvoorzitter Dales de ingelaste ledenvergadering toespreekt die de strubbelingen in het zevenkoppige partijbestuur moet beslechten. Vier bestuursleden, onder wie Dales, willen af van drie ‘slecht functionerende collega’s’. De drie in kwestie willen op hun beurt de voorzitter en diens medestanders weg hebben vanwege ‘machtsmisbruik’.

Dales plaatst de ontstane problemen voor zijn gehoor in een breder perspectief. Hij hekelt de cultuur van roddel en achterklap binnen de partij en citeert uitvoerig uit mailverkeer waarin hij door bestuurs- en partijleden wordt uitgescholden en geïntimideerd. De ellende was al begonnen voordat hij goed en wel met zijn voorzitterschap gestart was. Zo kregen fractieleiden vijf dagen na het aantreden van Dales een mail van een 50PLUS-raadslid in een grote gemeente:

Onze nieuwe voorzitter Pipo (‘Pipo Parlement Dales’) wil mij via zijn VVD-vriendjes in de shit helpen. Waar zijn wij GVD mee bezig. Wat is hier GODVERDOMME aan de hand. Ik heb de gegevens niet van Pipo, dus stuur maar door. Maar ik hoef geen antwoord van deze rat.

Dales' echtgenoot heeft een intimiderende anonieme dreigbrief op hun privéadres ontvangen. 'Of hij mij er even toe wilde bewegen op te krassen.' De voorzitter ziet bovendien een structureel bestuursprobleem in de partij. Willekeur en vriendjespolitiek zijn volgens hem schering en inslag en hij pleit dan ook voor een onderzoek naar een andere manier om de top te selecteren, te benoemen en te ontslaan.

Vanavond besluiten de leden over het lot van drie zittende bestuursleden: Henk Jan Verboom, Helena Bosch en Marc van Rooij. Het drietal functioneert volgens Dales al een tijdje niet goed meer. Verboom woont in Italië en zou maar zelden bij de vergaderingen aanwezig zijn. De ondermaatse inzet van de drie zou hen er niet van weerhouden de andere partijleden te bestoken met beledigingen. Ook zouden ze vertrouwelijke informatie lekken naar de pers. Dales wil 'rust in de tent, loyaliteit en eensgezindheid'. De drie moeten weg.

Vlak voor de start van de vergadering zegt Helena Bosch zich te voelen 'als een heks die naar de brandstapel wordt gebracht'. Zij en de andere twee dissidenten zijn volgens haar compleet verrast door het voornemen hen af te zetten. 'Geert Dales is een koude man zonder enige empathie.' Ja, ze heeft zich weleens lelijk over hem uitgelaten, nare dingen over hem rondgemaild, hem 'pathologische leugenaar' genoemd en gezegd dat er beter te onderhandelen valt met de Taliban dan met hem. 'Maar toen was ik boos en verdrietig.'

Verboom meent dat 'Geert Dales beter nooit binnengelaten had kunnen worden' en dat het viertal zich niet houdt aan de partijstatuten en -reglementen en volledig op eigen houtje regeert. Hij erkent zelden aanwezig te zijn bij vergaderingen. 'Maar als ik straks gepensioneerd ben, heb ik alle tijd.' Verboom, die zijn voorzitter eerder vergeleek met Stalin, vindt dat nog steeds een treffende vergelijking. 'Het achterhouden van informatie, dat is ook in die tijd gebeurd.' Hij doelt onder meer op een onderzoek naar de financiële rapportage van

de partij over 2017, verricht in opdracht van de algemene ledenvergadering. Uit het kritische rapport blijkt financieel van alles mis te zijn: zo heeft de partij zich niet laten controleren op alle verplichtingen die samenhangen met haar ANBI-status en zijn giften in natura niet opgenomen in de administratie. Dales besloot dit rapport binnenskamers te houden. De gebruikte methodiek was volgens hem ‘brandhout’ en verspreiding ervan zou schade aanrichten aan zijn voorgangers. Op kritische vragen van Verboom, Bosch en Van Rooij had hij geïrriteerd gereageerd.

Dales weet zich in de strijd verzekerd van de steun van partijleider Krol, die stelt: ‘In het verleden was het veel te veel pappen en nathouden. We waren steeds maar bang voor het imago van vechtende oudjes, dus gebeurde er niets. Dales stelt nu orde op zaken, het werd tijd.’ Krol doet tijdens de speciale ledenvergadering een oproep om de eenheid te bewaren en samen te werken aan een goed imago van 50PLUS. Na zijn emotionele speech besluit het trio de eer aan zichzelf te houden. Onder luid gejoel dienen ze hun ontslag in. Een opgeluchte Dales noemt de ontknoping hoopgevend voor de toekomst van de partij. ‘Daar heb ik respect voor. En ik zal ook naar mezelf kijken, hoe ik het voortaan beter kan doen.’

De drie zijn niet de eersten, noch de laatsten die het oorspronkelijk negenkoppige bestuur verlaten. Om verschillende redenen waren eerder al drie leden opgestapt. Een vanwege zijn gezondheid, een ander kon het bestuurswerk niet langer combineren met een drukke baan, een derde was gevraagd te vertrekken wegens lekken. Na het collectieve vertrek van het trio verlaten nog twee leden het bestuur. Een van hen wegens ontevredenheid over het voorzitterschap van Dales.